

YAŞAMA BÖRCÜ

© 2018, Hayat Yayıncılık, İletişim, Yapım, Eğitim Hizmetleri ve Tic. Ltd. Şti.
Tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Hayat Yayınları'na aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.
ISBN: 978-605-151-271-6
Sertifika No: 12451

Hayat Yayınları : 652
Edebiyat / Deneme : 86
Kitabın Adı : Yaşama Borcu
Yazarı : Adem Kandemir
Yayın Editörü : Erol Şahnacı
Kapak - İç Tasarım : Hayat Yayınları
Baskı Yeri - Tarihi : Ankara, 2018
Baskı - Cilt : Ertem Basım
Başkent Organize Sanayi Bölgesi 22. Cadde
No: 8 Malıköy-Temelli / Ankara
Tel: (0312) 384 18 14
Sertifika No: 16031

Hayat Yayın Grubu

Nişancı Mahallesi Davutağa Caddesi No: 26/1
34050 Eyüp - İstanbul
Tel: 0212 613 11 00 GSM: 0530 290 99 78 Faks: 0212 613 11 55
www.hayatyayinlari.com - hayat@hayatyayinlari.com
twitter.com/hayatyayinlari - facebook.com/hayatyayinlari

YAŞAMA BÖRCÜ

ADEM KANDEMİR

ADEM KANDEMİR

1956 yılında Ordu'nun Mesudiye ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünü bitirdi (1979) ve İstanbul'da öğretmenliğe başladı (1980).

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde lisans tamamladı (1987). Yüksek lisans çalışmasını İ.Ü. İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde yaptı (1996).

Yazı hayatına lise yıllarında şiirle başladı, ardından deneme türünde yazılar kaleme aldı. Şiirlerini ve yazılarını "Yeni Devir, Milli Gazete; Aylık Dergi, Dergâh, Bu Meydan, Kaknüs, Umran, Düş Çınarı, Bir Nokta ..." gibi gazete ve dergilerde yayınladı.

Eserleri:

Şiir

Bir Dumanlı Geçmiş ki... (1995)

Kırk İkinci Koşmaları (2011)

Deneme

Her Duvar Bir Kapıdır (1986)

İÇİNDEKİLER

Söz Başı	7
Ahfeş'in Keçisi	11
Fosforlu Tilkiler	19
Kör Korku	24
Korku, Cesâretin Kamçısıdır	30
Ay Niçin Gökyüzünde Değil?	36
Dış Görünüş ve Gerçek	43
Balıklar Tohumlu mu, Yumurtalı mı?	50
Üç Soru	59
Aklın Keyfiyeti	67
Sorgu Suâl ve Yargı Çağı	74
Prokrustes'in Yatağı	83
Önce Yaşamak mı?	98
Borç Yüğü	106
Yaşama Borcu	120
Modernlik Kördüğümü	139
Kördüğümüne Kör Çözüm	154
Tek Gerçek Çıkış Yolu	168

SÖZ BAŞI

Dirlik düzenliğin, gönül rahatlığının ve dimağ dinçliğinin olmadığı alabildiğine huzursuz bir dünyada ömür tüketiyoruz. Farklı bilgi tufanlarının istilâsına uğrayan iç dünyamız da dış dünyamız da bir gurbet eli kesiliyor kendi öz varlığımıza. Dirime de ölüme de anlam veren kıymetlerin şuûruna bir türlü eremiyor zihinlerimiz. Akıl, kalp ve inanç arasındaki yollar sürekli kapalı tutuluyor. Bâtıl, sahte ve uydurma olan himâye görüyor; hak, gerçek ve doğru olan sürgüne gönderiliyor. “Geçmiş, şimdi ve gelecek” akli yitiklerin karanlık oyunlarına kurban ediliyor ve toplumun hâfızası kilitleniyor. Bu yüzden toplumumuzda ne yazık ki bilim, felsefe ve sanat alanlarında minnettar kalmamız gereken yekpâre bir muhitin varlığına tanık olunamıyor.

Hâl böyle olsa, toplum modernlik damgası yiyerek büyük bir bozguna uğrasa ve birbiriyle çelişen hayat tarzları kişilikleri çatlatsa da umut sâhibi olanlar için satın alınabilecek onca vaadi yine de bağrında saklamaya devam ediyor zaman. O vaatler sanıldığı gibi ne gerçekleştirilmesi imkânsız

tasarı veya düşüncelerde ne de ulaşılmaz yerlerin bilinmez kuytularında. Ayrıca “Rabbinin nîmeti kimseye yasak kılınmış değildir.” (17/20) Öte yandan apaçık olan bu vaatlerin satın alınabileceği günse kesinlikle bugündür. Çünkü vaktin insanına yarın epeyce uzak durur.

Evet hazin bir ortamda, zor bir zamandayız. Gelgelelim bir şekilde yaşamasını ve yaşatmasını bilmekle de yükümlüyüz. Hayat kaçıp gitmektedir hiç kuşkusuz. Lâkin “geç” ile “çok geç”e teslim olmak da neyin nesi? Zamanı boşa harcamak acaba gerçekte neyi harcamaktır? Hem burada asıl önemli olan insanın ne kadar süre yaşadığı mı, yoksa ne yapıp nasıl yaşadığı mı? “Nice ömürler vardır ki,” der bilge, “zamanı uzun, değeri kısa; nice ömürler de vardır ki, zamanı kısa, değeri çoktur.” Öyleyse bugünün değerini bilmek, yürekli bir yol eri olmak, hayatın anlamını kavramak, insan olmanın şuûruna varmak ve ağıyar meydanlarında ömrü bereketlendirmek biricik görev sayılmalı değil midir?

Elinizde ki kitap işte bu anlayışın gereğini yerine getirme yolunda atılmış mütevâzı bir adımdır. Yaşadığımız hayatı çıkmazlara sokan kimi sorunları açıklığa kavuşturma, yanlısamları bertaraf etme, bir duyarlık ve direnç alanı oluşturma çabalarına katkıda bulunma maksadı güdüyor kendince. Düşünmeden öğrenmenin beyhûde olduğunu varsayan bu kitap düşünce düzleminde hayatı anlamlı kılmak adına “insan, toplum, hayat, iletişim, akıl, bilgi, gerçeklik ve modernlik” gibi kavramlarını sorguluyor; bir inceleme, ayıklama ve açıklama peşinde koşuyor; insan oluşla ilgili kayıtsız kalınamayacak kimi işâretlere dikkat çekip hatır-

latmalarda bulunuyor. Bunu yaparken de elbette Őu ilkeyi iŐin temeline yerleŐtiriyor: Sanılar, sanrılar ve kuruntular uŐruna nesnelere dűnyasına takılıp da kesin gerçeŐliŐe asla sırtını dűnme.

Bilinmeli ki bu kitabı oluŐturan yazıların bűyűk çoŐunluŐu 1987-88-89 yılları arasında kaleme alınıp yayınlandı. Ancak hâsıl olan lűzum űzerine her bir yazı yeniden gűzden geŐirildikten sonra kitaptaki yerini aldı. Burada elbette ki Őűyle bir soru sorulabilir: Yıllar sonra bu yazıları bir araya getirip kitap oluŐturma fiili acaba hangi amaca mâtuftur? Bu sorunun mâkul cevâbı Őudur: O gűnler iŐin űnem verdiŐim deŐerlerin hayat bulması konusunda taŐıdıŐım endiŐenin bu gűnler iŐin de devam ettiŐini kıymet bilir olanlara gűstermek.

Bir yol varsa eŐer, o yol kıymet bilir olanları aramaz da kimleri arar acaba?

02.01.2018
Őengelkűy

AHFES'İN KEÇİSİ

*“Şimdiye dek bunca çok,
onca az'ın elinde kalmamıştı hiç.”*

A. Huxley

*“Arşa çıkar zulümâtın yalanı
Bağladılar doğruların dilini”*

Ruhsatî

Hikâyeye göre Arap dilci ve edebiyatçısı Ahfeş, derslerini dinleyecek ve bilgisini aktarabilecek kimse bulamadığı zamanlarda keçisine ders verirmiş. Ahfeş boynuzuna ip bağladığı keçisini karşısına alır, ona ders verir gibi konuşur, anlayıp anlamadığını öğrenmek için ipi çeker, keçi başını sallayınca da derse devam edermiş. “Ahfeş'in keçisi gibi baş sallamak” deyimi telmih yoluyla işte bu hikâyeden gelir.

İlk bakışta bu deyimin, olanları düşünüp taşınmadan, olup biteni akıl süzgecinden geçirmeden, ortaya bir yargı koymadan her şeyi kabûllenen; söyleneni anlamasa da an-

lamış gibi görünen, kukla gibi her şeye baş sallayan, evet efendimci, kişisiz insanların tavır biçimlerini belirtmek için kullanıldığı görülür. Ancak deyim bu kadarla kalmaz. Gün be gün değişen değerler ve tercihler karmaşası içinde geri plânda duran ama iletişim-bildirişme-haberleşme açısından oldukça dikkate değer olan iki noktayı daha işâret eder: Birinci nokta; her insanın hem alıcı hem de verici konumunda bulunması. İkinci nokta; her insanın mutlaka bir anlaşma veya anlaşmazlık içinde yer alması.

Bilinen şu ki, hangi işâret sistemi kullanılırsa kullanılsın inanlar arasındaki en basit iletişim olayında bile üç unsur vardır. W. Schramm bu üç unsuru şöyle sıralar: “Kaynak, mesaj ve hedef.” İletişim sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için bu üç temel unsurun bir arada ve yerinde kullanılması gerekir. Kim ki konuşarak, yazarak, çizerek, beden veya yüz hareketlerinde bulunarak bir mesaj, bir bilgi, bir haber gönderiyorsa-iletiyorsa o insan verici/kaynak bir insandır. Kim ki gönderilen-iletilen uyarıyı alıyor, bunu kendine göre değerlendiriyor, uyarılarla birlikte uyarıların niteliklerine bakarak bir cevap veriyor ya da bütün bunlara hiç aldırmadan şu veya bu biçimde bir tepki gösteriyorsa o insan da alıcı/hedef bir insandır. Dolayısıyla insan ister alıcı ister verici konumunda bulunsun muhataplarıyla duygu, düşünce ve amaç birliği içinde olduğunu ortaya koyan davranışlar gösteriyorsa bir anlaşma, aksi tavırlar sergiliyorsa bir anlaşmazlık söz konusu demektir.

“Peki” diyeceksiniz, “insanlarla iletişim kurmak bir yükümlülük müdür? Bize ne onların bilgilerinden, haberlerinden, isteklerinden, düşüncelerinden, duygularından? Onları tanıyıp anlamak; kendimizi onlara tanıttırıp anlatmak, her hâlde onlarla anlaşmak zorunda mıyız? Yoksa ‘Gözü var görmez, kulağı var duymaz.’ bir insan olma hakkına sâhip değil miyiz?”

“Cemiyet, birlikte yaşamak ve çalışmak için birbirleriyle olan ilişkilerini ifâde eden kurallara muhtaç insanlardan kuruludur.” diyen Fester’a kulak verenler, içinde yaşadığımız toplulukta “İletişim kurmak bir yükümlülüktür.” hükmünü göz ardı edemezler. Onların bildikleri hakikat şu ki, insanoğlu gözlerini dünyaya açar açmaz kendini bir topluluğun içinde ve ona bağlı bulur. Hâsımlarının da taraftarlarının da olabileceği bu topluluk içinde kendine bir yer arar. Bir yer bulmak, bulduğu yeri kaybetmemek, ayakta kalıp amacına ulaşmak için bir çaba içine girer. Çok geçmeden de şunu öğrenir: Belli ki insanlarla ilişkisi kaçınılmazdır ve o, istese de istemese de içinde yaşadığı toplumun bir parçasıdır. Ayakta kalıp yaşamak istiyorsa, gittikçe daralıp küçülen bu dünyada iletişimi ve baş fâil olan insanı göz önüne almak mecbûriyetindedir. Çünkü nitelik bakımından bir bütünlük meydana getiren insanlar birtakım ilişki düzenlemelerine, kâidelerine uyarak bir sistem, bir teşkilât, bir yapı içinde yer alır ve cemiyetleşirler. Bu cemiyetleşme ile fertler bir şahsiyet/kimlik kazanırlar; içinde yer aldıkları topluluk-

ta yaşamaya elverişli davranışları elde ederler; tabii çevre üzerinde söz sahibi olmalarını sağlayan usûller ve iş biçimleriyle toplumun kültürel değerleri, inanç sistemleri arasında bütünlüğü sağlayan içtimâî bir yapının kurulmasına doğrudan katkıda bulunurlar.

“Toplumun düzenli gidişi dengeden başka bir şey değildir ve bâsiret önceden görülmeyen ihtimâllerin ustaca yönetimindedir.” der, R. Bridges. Anlaşılan o ki insanlar arası sosyal bağ bir yönetimi, yönetim insanlar arası bir ilişkiyi, bu ilişkiler de kaçınılmaz olarak bir iletişim-bildirişme fiilini zorunlu kılmakta. Bu fiilin herhangi bir içtimâî örgütlenmenin ön şartlarından biri olduğu konusunda ise hiç kuşku yok. Bunun için gören, duyan, dokunan, tadan, veren, alan her insan teki bir zamanda ve bir mekânda mutlaka insanlarla, nesnelere yüz yüze kalır; az veya çok onlarla kaçınılmaz bir etkileşime girer, zarûrî bir hareketlilik içinde yer alır.

Alıcı ve verici vasıflarının kimi insanlar arasında bir uyum sağlaması, kimi insanlar arasında ise dengeleri sarsıp kargaşaya yol açması işte bu kaçınılmaz ilişki, bu zarûrî hareketlilik sebebiyledir. Anlaşma sağlansın ya da sağlanmasın şüphesiz her iki durumda da niyetlere paralel olarak iletişim-bildirişme zemininde ve esaslarında güçlükler, engeller, çatışmalar çıkabilir ortaya. Bu bakımdan iletişim-bildirişme merhalesinde en büyük pay da baskı dahi olsa vericiye değil, alıcıya düşer. Çünkü verici tarafından gönderilen mesajın istenilen yere ulaş-

ması, anlaşmanın sağlanması için yeterli değildir. Alıcının gönderilen mesajı, istenilenin dışında kendisine göre değerlendirmesi, onu başka bir yönde ve farklı amaçlarla kullanmak istemesi de her zaman muhtemeldir.

“Önemli olan söylenenin ne olduğu ya da nasıl söylendiği değil, ama söylenenin nasıl işitildiğidir.” diyen G. Hunter’e göre vericilerin hedefi, alıcıların gösterecekleri davranış biçimlerine bağlı kalır; hem de arzu etmedikleri ölçüde. Dikkat edilirse mezkûr hikâyede Ahfeş’in bir alıcı değil, aksine bir verici mevkiinde olduğu görülecektir. Ahfeş, bilgisini aktaracak faal/etkin bir alıcı bulamamış; zımnî de olsa bir anlaşmaya yönelmiştir. Öyle ki sahip olduğu verileri, kendisine cevap verecek niteliği bulunmayan, faal olmayan/edilgin bir alıcıya sunmak durumunda kalmıştır. Dolayısıyla bu davranış da tabii bir anlaşma değil, sunî (yapma, uydurma, göstermelik, tek taraflı) bir anlaşma çıkarmıştır ortaya. Bu sonuç, alıcının kendisini vericiye kapatması durumunda, zorla açtırılmak istense bile gerçek bir anlaşmanın mümkün olamayacağını açıkça gösterir bize.

İnsanlar arasındaki iletişim/bildirişme ve anlaşma olayına bu açılardan bakıldığında, üzerinde yaşadığımız topraklarda insanların uzun süreden beri ısrarla birer alıcı mevkiinde tutuldukları ve tek taraflı bir anlaşmaya icbar edildikleri tereddütsüz söylenebilir. Bir avuç müstevli tarafından baskı ve sindirme ile verici mevki elinden alınan ülkemiz insanı, bu müstevlielerin kitle iletişim

araçlarına bağlı reklâmcı, propagandacı, siyasetçi, satıcı, haberci, eğitimci, hukukçu ve nutukçu gibi taşıyıcıların saldırısına uğramış; boynuna bir suçluluk, bir fikrî ve ruhî yetmezlik yaftası asılmış; yalnızca dinleyen, iletecek bir şeyi bulunmayan, buyrukları alıp yürüten, çaresiz önüne konanlardan birini seçen, olup bitene seyirci kalan, bir strateji dâhilinde hazırlanan hayat tarzına az veya çok intibak eden hizmet eri olarak yaşamaya zorlanmış; hâlâ da zorlanmaktadır.

Ülkemizde yerli düşünceyi hâkim bir unsur hâline getirmek isteyen insanların, diğer insanlara oranla daha fazla baskı görüp güçlük çektikleri söz götürmez. Kendilerine has düşünme, akıl erdirmeye, izah etme ve hayata geçirme yolları kapatılmaya çalışılan bu insanların, ülkede hükümran olan verici güçler için son derece inatçı ve tehlikeli oldukları da aşikâr. Çünkü bu insanlar, sürekli tecrit ve yıldırma fiillerine rağmen bildiklerini muhâfaza ederler. Aksülamellerinin temelini oluşturan ana konularda bir anlaşmaya-uzlaşmaya yanaşmazlar. Direşken, çekici ve sahibidirler. Kendilerine birer etkin alıcı/hedef ve birer etkin verici/kaynak mevkiini uygun görürler. Mevcut sistemin emniyet supabı olan alışkanlıklara ve bağışlıklara sırt çevirirler. İnsan olabilme, insan kalabilme düşünce ve endişesini hayatlarının merkezine oturturlar. Bu dünya-öteki dünya, vahyî-beşerî, küfür-iman, karanlık-aydınlık, hakikat-yalan, âdillik-zâlimlik, özgürlük-esâret gibi hayatî meseleleri öne çıkarırlar.

İnanç birimleri dışında olan biten şeyleri “Bir âfet olabilir mi?” sorgusuyla ele alıp tanımaya, yeni yolların ve imkânların önünü açmaya çalışırlar.

Sözün bu noktasında elbette şu soru akla takılabilir: Doğruların dilinin bağlandığı, zulümâtın yalanının arşa çıktığı, bunca çok'un onca az'ın o meşûm elinde kaldığı şu günlerde nasıl bir yerde duruyoruz? İşgâl ettiğimiz yer ve ortaya koyduğumuz tavır bakımından Ahfeş'le ve Ahfeş'in keçisi ile aramızda bir fark var mı? Pek aşikâr ki bu soru, müstebit vericilerin şahsiyetleriyle bir aynîleşme içine giren ve ehlîleşen kimseler için bir anlam ifâde etmeyecek; ancak kendini bu vaziyetin dışında tutanlar, tutmaya çalışanlar için önemli olacaktır. Çünkü onlar “Varlığımızı ayakta tutan temel dayanaklardan biri de hiç kuşkusuz ki, hem nitelikli bir verici hem nitelikli bir alıcı olmaktadır.” diyen kimselerdir.

Belki burada bazı meseleleri izâh etmenin ne kadar güç ve hattâ faydasız olduğunu bildiği hâlde ahmak insanlara yönelmenin Ahfeş gibiler için bir tatmin, bir rahatlama yolu olduğu düşüncesi ileri sürülebilir. Ama bu düşünce onca doygunluk, sıkıntıyı giderme yolları ortada dururken ne kadar tutarlı olabilir? “Ahmak olana söz anlatmaktansa dağda koyun gütmek yeğdir.” sözünü göz ardı edip bilgisini en ahmağa bile anlatacak kadar değerli gören, başarısızlığı bir kenara itip hiç yükünmeden bir iletişim köprüsü kurmaya çalışan insan-

ların bu davranışını olumlu bir çaba olarak düşünmek çok daha yerinde olmaz mı?

Öyleyse hangi mevkide bulunursa bulunsun, bu ülkede yaşayan ve insan olabilme düşüncesini hayatının temeline oturtan hiçbir insan teki gâfil olma hakkına sahip değildir. Yerli-aslı kaynaklara yönelmek, her çeşit uyarana/kaynağa dikkat etmek; mesajların nasıl ve kimler tarafından yorumlanıp gönderildiğini, hangi renkler ve şekiller içinde sunulduğunu bilmek; aldığı uyarıları/iletileri iyice değerlendirip yerinde tahlil etmek, bizzat tecrübe edemediği olaylara âit bilgileri ısrarla gözden geçirmek durumuyla kayıtlıdır. Unutulmamalıdır ki gâfil kuşun avcısı çok olur.